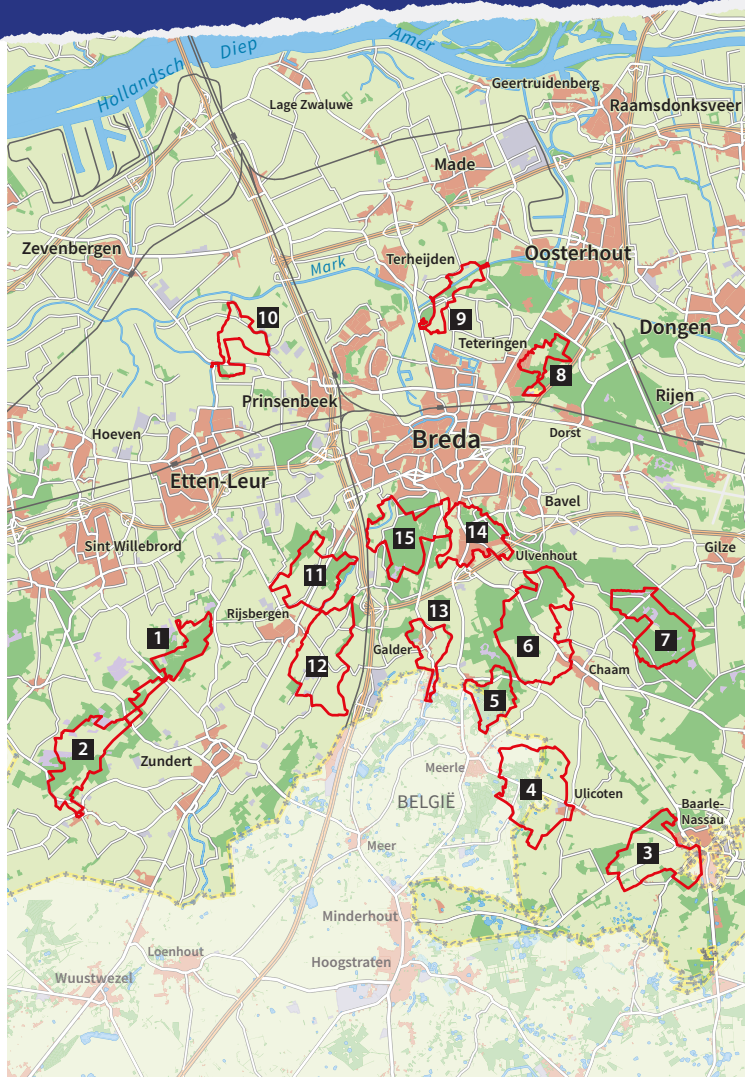

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	6
Overzichtskaart	8
Gebruik van de gids	9
Wandelnetwerk Baronie van Breda: hoe werkt het?	9
Wandelen in de Baronie van Breda	11
Legenda topokaartjes	14

Naam	km	onverhard in %	
1. Langs Bijloop en oude Turfvaart	16	99	15
2. Langs theekoepels en buitenplaatsen	15	68	23
3. De Baarlese Enclaves Route	13,5	78	31
4. De Withagen Route	13,5	75	39
5. Rondom de Strijbeekse Beek	8,5	93	47
6. De Chaamse Beekdalen Route	16	71	55
7. De Ossengoor Route	13	95	63
8. De Teteringse Heide Route	10,5	70	71
9. Langs Linies en Schansen	12,5	70	79
10. De Ettense Beemden Route	12,5	33	87
11. De Krabbenbossen Route	12,5	60	95
12. De Hazeldonksche Beek Route	14	32	103
13. Grenspalenpad	9,5	35	111
14. De Koekelenbergsche Tiend Route	12,5	50	119
15. Mastbospad	14	78	127

GEBRUIK VAN DE GIDS

WANDELNETWERK IN DE BARONIE VAN BREDA: HOE WERKT HET?

Voordat het uniform en oppervlakte dekkend Noord-Brabantse wandelnetwerk in 2013 officieel in gebruik werd genomen, beschikten West-Brabant en de Baronie van Breda al een aantal jaren over een gemarkeerd wandelroutenetwerk, dat op wandelkaarten beschikbaar was. Dit netwerk kon naadloos ingepast worden in de nieuwe structuur van VisitBrabant en sluit ook aan op het wandelnetwerk van onze zuiderburen! De planning van een route kan via de digitale wandelkaart op de website van VisitBrabant en met de wandelkaarten, schaal van 1:40.000, waarop ook het type ondergrond wordt weergegeven. Verharde paden, onverharde paden en laarzenpaden hebben elk een eigen aanduiding en de knooppunten zijn duidelijk aangeven.

De groengele markeringen in het veld wijzen de weg van knooppunt naar knooppunt. Je hoeft alleen de nummers van de route bij je te hebben of te onthouden. Het nummer van een knooppunt staat bovenaan een vierkante paal, op elke relevante zijde. Daaronder staan op twee of meer paalkanten de groengele genummerde bordjes met pijlen. Deze bordjes verwijzen naar andere knooppuntnummers in de buurt. Tussen de knooppunten wordt de wandelaar door stickers, groengele bordjes of met groengele verf markeringen in de goede richting gewezen. De wandelroutes, die

Belgische (l) en
Nederlandse (r)
routemarkering

GEBRUIK VAN DE GIDS

deels over Belgisch grondgebied lopen, hebben een soortgelijke knooppuntmarkering. Op een aantal locaties op de routes vinden we panelen met informatie of overzichtskaarten. Zo krijg je een goed beeld van de omgeving of van de knooppunten in de buurt. De rondwandeling is vaak op elk knooppunt aan te passen en daarmee te verkorten of te verlengen. Het wandelnetwerk biedt dus een maximum aan flexibiliteit.

Door de toenemende belangstelling om in de Brabantse natuurgebieden op pad te gaan, heeft VisitBrabant de Brabantse Druktemeter ontwikkeld. Het is een digitale kaart, die de actuele drukte in de Brabantse natuurgebieden laat zien. Dit biedt de mogelijkheid om een keuze voor een minder drukke wandeling te plannen.

Het beheer en onderhoud van het wandelnetwerk wordt gedaan door Routebureau Brabant met de hulp van ruim 250 vrijwilligers. Door hun inzet blijft het routenetwerk en ook het digitale kaartbeeld actueel. Zij zorgen ervoor dat je over Brabants beste en mooiste paden wandelt. Als je onderweg toch een probleem tegenkomt, bijvoorbeeld een verdwenen of beschadigde knooppuntpaal of markering, dan kun je een melding doen op de website van VisitBrabant (www.visitbrabant.com/nl/routes/meldpunt), bij voorkeur met een foto.

Daarnaast is op initiatief van de provincie Noord-Brabant en de Landstad de Baronie een aantal Baroniepoorten en Natuurpoorten in de omgeving van Breda aangelegd. Zij zijn het startpunt voor een wandel- of fietstocht door de prachtige Brabantse natuur met altijd een horecapunt, voldoende parkeergelegenheid en een informatiepaneel met wandel- en fietsroutes. Een zestal wandelroutes in deze gids heeft zo'n Baroniepoort of Natuurpoort als start- en eindpunt van een rondwandeling.

GPS-TRACKS

Bij deze wandelgids kun je voor je GPS-apparaat gratis ondersteunende GPS-tracks downloaden vanaf de internetpagina van Uitgeverij Elmar (www.uitgeverijelmar.nl). Je kunt je route opslaan op je GPS-apparaat en daarna volgen!

WANDELEN IN DE BARONIE VAN BREDA

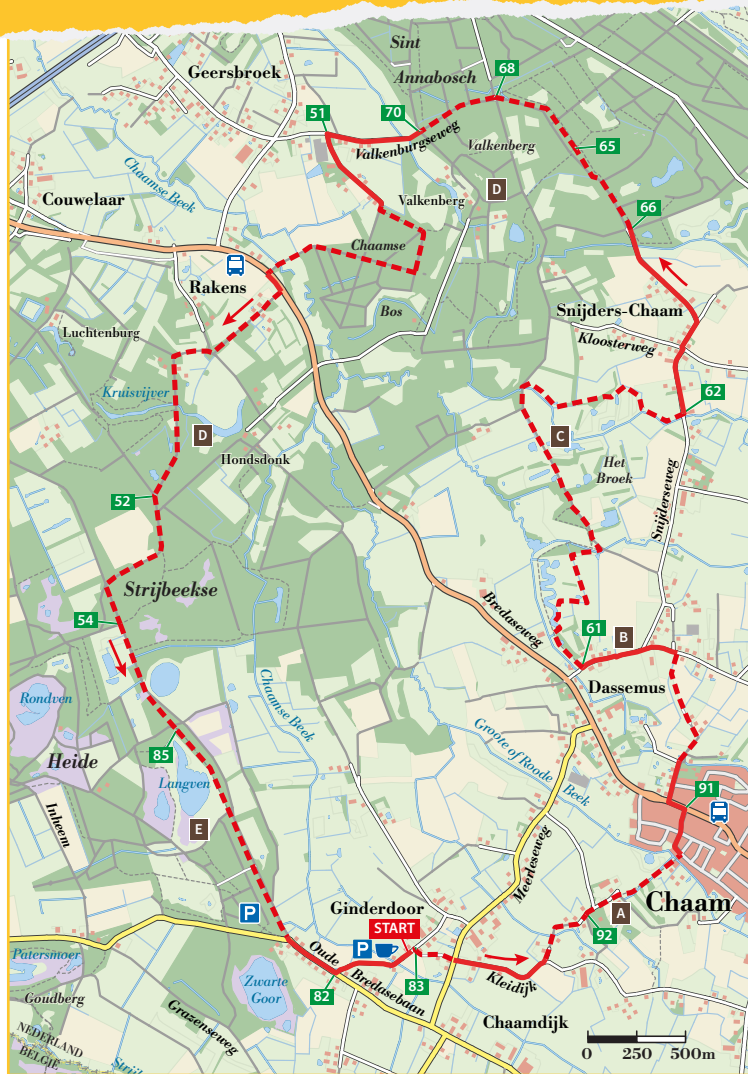
Op pad in de Baronie van Breda

De Baronie van Breda omvat het historische rechtsgebied rondom de stad Breda. Het biedt een landschap waar alles wat Brabant zo geliefd maakt samenkomt en rijk is aan variatie en tegenstellingen. Je vindt er uitgestrekte landgoederen met statige lanen en oude domeingoederen, die historisch gezien nauwe banden hadden met de Heren van Breda en het Huis van Oranje-Nassau. In de wijde omtrek van de stedelijke agglomeratie Breda wandel je door gevarieerde natuurgebieden met uitgestrekte bossen, oude vennen en kronkelende beekjes. Prachtige wandelingen voeren je door het Mastbos, de Chaamsche Bosschen, het Markdal, de Strijbeekse Heide, het Ulvenhoutse Bos en de Vuchtpolder. Dit rustieke Brabantse land met zijn rijke landschapselementen is onze inspiratiebron! De afwisseling en kleinschaligheid nodigen je uit om op pad te gaan langs plekjes, die onbekend zijn bij het grote publiek. Het resultaat is gebundeld in dit gidsje met 15 wandelpareltjes van tussen de 8,5 en 16 km, die zoveel mogelijk uit half- of onverharde paden bestaan. De routes gaan door een landschap, dat stimulerend en verrassend is en waar natuur en cultuur elkaar ontmoeten. Je wilt immers het landschap en de ruimte met al je zintuigen voelen en beleven. Tegelijkertijd wil je je er beschut en geborgen voelen op paden, die op dat moment exclusief voor jezelf zijn. Wandelen in de Baronie van Breda wordt zo een echte beleving, waar elk seizoen zijn eigen charme heeft!

6. DE CHAAMSE BEEKDALEN ROUTE

Deze prachtige rondwandeling gaat door het verrassende buitengebied van Chaam. De wandeling start in de buurtschap Ginderdoor en volgt een oud kerkpad naar Chaam. Vanuit Chaam wandelen we via buurtschap Dassemen door het cultuurlandschap van natuurgebied Het Broek, dat doorsneden wordt door vier beken: de Chaamsche beek, Grootte Heikantsche beek, Broeksche beek en Valkenberge Leij. Dankzij de inzet van Waterschap Brabantse Delta en Natuurmonumenten meanderen deze waterloopjes weer in hun oorspronkelijke bedding door een coulisselandschap dat gevormd wordt door houtwallen, bosjes, oude en recent gegraven poelen en drassige graslanden. Via het gehucht Snijders-Chaam bereiken we het bosgebied van Landgoed Valkenberg, waar we over bospaden en statige lanen naar Landgoed Hondsdonk wandelen. Ook door deze landgoederen, die eeuwenlang al eigendom zijn van Bredase grootgrondbezitters, meanderen de beken van het Chaamse bekenstelsel door nog ongerepte natuur. Op het laatste traject langs de Strijbeekse Heide met het Langven keren we terug naar het vertrekpunt in de buurtschap Ginderdoor.

Start- en eindpunt	Ginderdoorstraat 4, Chaam, 4861CC, Chaam (bij knp 83)
Lengte	16 km
Onverhard	71%
Parkeren	Boerderijterras Bij Toontje Schoen, Ginderdoorstraat 4, Chaam
Wanneer	Het hele jaar door
Honden	Aangelijnd toegestaan
Openbaar vervoer	Bushalte Geerbroekseweg, ter hoogte van B&B Bos en Beek, Chaamseweg 29, 4858 RK Ulvenhout. Lijn 132 Arriva Breda - Tilburg Hier op de wandeling instappen naar knp 52! Bushalte Boterfabriekweg aan Bredaseweg Lijn 132 Arriva Breda - Tilburg. Hier 150 meter instappen naar knp 91!
Horeca	Boerderijterras Bij Toontje Schoen, Ginderdoorstraat 4, Chaam, www.toontjeschoen.nl In Chaam zijn verschillende horecagelegenheden
Bijzonderheden	Vanaf knp 85 bij de picknickplaats loopt het bospad langs het Langven, parallel aan de zandweg met fietspad

Deze rondwandeling maakt gebruik van het Wandelroutenetwerk VisitBrabant (groengele markeringen is deels met verfstrepen aangebracht!)

Routebeschrijving via knooppunten:

Landgoed Valkenberg

A. MARIAKAPEL ONZE LIEVE VROUWE TER SNEEUW

De aanleiding voor het bouwen van deze kapel is een legende. Hierin wordt verteld dat de marskramer Willem Verreyt op 16 januari 1645 op weg is van Baarle naar Chaam om daar het feest van de Heilige Antonius Abt te vieren. Op de heide tussen Baarle en Chaam vindt hij een houten Mariabeeldje en alhoewel het sneeuwt, is het beeldje droog. Op de "Caemse deyck", nu de Oude Bredasebaan, wordt hij overvallen door twee soldaten. De marskramer slaat de eerste soldaat zijn geweer uit handen, maar de tweede soldaat zet zijn geweer op het hart van Willem Verreyt en schiet. Door het Mariabeeldje verwondt de kogel de marskramer niet. Hij zet het beeldje in een eeuwenoude eik in Werbeek bij Retie. Op deze plek wordt in 1665 de kapel Onze Lieve Vrouwe ter Sneeuw gebouwd. Als bij de bewoners van Chaam het idee ontstaat een kapel te bouwen, vertelt de toenmalige kapelaan Hack het verhaal van Willem Verreyt en het Mariabeeldje. Dit spreekt de mensen zo aan dat men besluit de nieuwe kapel ook te wijden aan Onze Lieve Vrouwe ter Sneeuw. In 1943 is de kapel bij Thijskesbos gereed en er wordt een beeld van Onze Lieve Vrouwe ter Sneeuw van de Oosterhoutse kunstenaar Niel Steenbergen (1911-1997) geplaatst.

B. BUURTCHAP DASSEMUS

Deze kleine buurtschap ten noordwesten van Chaam, die sinds 1414 als 'Dasmissen' vermeld staat, dankt zijn naam

Molenromp 'De Goede Verwachting' Dassemus

waarschijnlijk aan 'misse' dat 'drassig gebied met essen' betekent. De huidige naam wordt pas na 1840 gebruikt. Twee plekken in buurtschap Dassemus verdienen de aandacht. Allereerst valt in het landschap de molenromp op van de Beltmolen 'De Goede Verwachting' aan het Moleneind. Deze molen werd volgens het opschrift in de kap in 1830 gebouwd en maalde vanaf 1834. Het is een zogeheten bergmolen. Het stellen en vastzetten van de wieken op de windrichting gebeurde op de 'berg', de aarden verhoging, waar de molen op staat. Rond 1927 is de molen onttakeld. De molenromp wordt in 1988/1989 gerestaureerd en verbouwd tot woonhuis, waar-

bij delen van het gangwerk als ornament zijn aangebracht. De andere opmerkelijke plek in de buurtschap is de in 2005 gestarte 5 hectare grote en met 15.000 wijnstokken beplante Wijngaard Dassemus. Hier wordt biologische wijn gemaakt. De onkruidbestrijding gebeurt mechanisch en chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest worden niet gebruikt. Voor de bemesting maakt men gebruik van gecomposteerd planten- en gft-afval en mest van eigen geiten en kippen.

C. NATUURGEBIED HET BROEK

Het Broek is een kleinschalig cultuurlandschap en een nat gebied, dat door Waterschap Brabantse Delta en Natuurmonumenten de afgelopen jaren weer in ere is hersteld. Drie weer meanderende beken komen in Het Broek samen en hebben hun meanderende loop weer terug gekregen. Zij monden enkele kilometers stroomafwaarts bij Ulvenhout uit in de Mark. In de natte weilanden zijn poelen voor amfibieën gegraven en de vroeger zo veel in het Brabantse land aanwezige knotwilgen en houtwallen zijn in ere hersteld en slingeren als linten door het landschap. Deze houtwallen bestaan voornamelijk uit eiken en struiken als sleedoorn, meidoorn en hazelaar. Langs het wandelpad leidt een overgroeid paadje naar een vogelkijkhut, die uitzicht biedt op enkele prachtige natte bloemrijke hooilanden. Het kleinschalige landschap van Natuurgebied Het Broek is belangrijk voor vele planten- en diersoorten.

Vogelkijkhuis
Natuurgebied Het
Broek

Het is een waar paradijs voor kikkers, vinpootsalamanders en kleine watersalamanders. Het is ook een prima leefgebied voor kleine zoogdieren en insecten. In het gebied komen meer dan honderd vogelsoorten voor. De steenuil en roodborstapuit nestelen hier, evenals nachtegaal, patrijs, kwartelkoning, spotvogel en bosrietzanger. Het natte gebied heeft een grote aantrekkingskracht op allerlei andere vogels zoals kemphaan, watersnip, grutto en kiekendief.

Kiekendief

D. BREDASE LANDGOEDEREN

Landgoed Valkenberg en Landgoed Hondsdonk maken deel uit van het zeer oude Chaamsche Bosch dat in het verleden eigendom is van de Abdij van Thorn en later onder beheer komt van de Heren van Breda. Landgoed Valkenberg is vanaf 1456 tot aan het einde van de 80-jarige oorlog (1648) in het bezit van de Familie Lijsbetten van Valkenberge. Daarna neemt Antonius Cocq, Luitenant-Gouverneur van Breda, het landgoed over en bouwt het uit met jachtslot. Door vererving komt het landgoed in 1736 in bezit van de adellijke familie Van der Borch, die op het landgoed een Engelse tuin aanlegt rond het statige landhuis met lange lanen, veel bos en enkele landschappelijke vijvers, die weelderig omgeven worden met rododendrons. De familie Van der Borch heeft ook Landgoed Hondsdonk door vererving verkregen. Landgoed Hondsdonk wordt al in een akte van 1364 vermeld, als er sprake is van een boerderij die in 1625 afbrandt en later

Huis Valkenberg,
kaart 1822 van
landmeter A.B. van
Steensel' (Jaarboek
De Oranjeboom 12
– 1960)

wordt herbouwd. Het huidige landhuis wordt in 1702 in empirestijl gebouwd door Lucas Willem Philip, Baron van der Borch. Ook hier is een tuin aangelegd in Engelse landschapsstijl en een op een cottage gelijkend boerderijtje waar de route langs loopt. In 1919 komt het landgoed in bezit van de familie Prisse, die Landgoed Hondsdonk nog steeds in eigendom heeft. Een opmerkelijk relict op het landgoed is een oude ijskelder, verscholen in het bosgebied.

E. DE STRIJBEEKSE HEIDE

Dit natuurgebied van Staatsbosbeheer ligt tussen de Chaamsche Beek en de Strijbeekse beek, die op de Belgische grens ligt. Het gebied ligt op hogere zandgronden, die tot het mid-

Strijbeekse Heide

Strijbeekse Heide

den van de 19e eeuw nog uit natte en droge heide bestaan heeft met tal van vennetjes. Een kaart uit 1900 laat zien dat er in de loop der tijd weinig gewijzigd is. In de eerste helft van de twintigste eeuw verandert het landschap sterk. Grote delen van de heide werden ontgonnen voor landbouw en bosaanleg. Vanaf 1932 speelt Staatsbosbeheer bij deze bosaanleg een grote rol. Er worden greppels en sloten gegraven voor een snelle afwatering en over de heide wordt een stelsel van brede landwegen (dreven) aangelegd. De aangeplante naaldbomen kunnen zich hierdoor beter ontwikkelen. Het hout dient onder meer voor het stutten van mijngangen in Zuid-Limburg. Vanaf 2005 voert Staatsbosbeheer herstelwerkzaamheden uit rondom het Zwarte Goor, het Langven en Rondven. Naaldbomen worden gekapt en de rijke toplaag/humuslaag wordt verwijderd. Door middel van runder- en schapenbegrazing wordt het gebied opgehouden. Zo krijgt de heide kans zich te herstellen en is opnieuw een authentiek stuk Brabantse landschap in volle glorie teruggebracht.